

SEMESTER IV
PH-SE-4014
Critical Thinking (Practical)
B. A. (Honourrs/Regular)

Full Marks 50

(A) Go through the following passages and formulate a Title and make an effective note.
তলত দিয়া কথাখিনি পঢ়া আৰু এটা শিৰোনামা উলিয়াই এখন ফলপ্ৰসূ টোকা লিখা ----- 20

গান্ধীবাদ (Gandhism) হৈছে মোহনদাস গান্ধীৰ অনুপ্ৰেৰণা, দৃষ্টিভংগী আৰু জীৱনকৰ্মক বৰ্ণনা কৰা এক ঐক্য ধাৰণা। ই বিশেষকৈ অহিংস প্ৰতিৰোধৰ ধাৰণাৰ প্ৰতি তেওঁৰ অৱদানৰ সৈতে সম্পৰ্কিত। গান্ধীবাদৰ দুটা স্তম্ভ হৈছে সত্য আৰু অহিংসা। 'গান্ধীবাদ' শব্দটোত গান্ধীৰ ধাৰণা, বাৰ্তা আৰু কাৰ্যই সমগ্ৰ বিশ্বৰ লোকসকলৰ বাবে কি বুজায় আৰু তেওঁলোকে কেনেদৰে তেওঁলোকৰ নিজৰ ভৱিষ্যত গঢ়ি তোলাত নিৰ্দেশনাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিছিল সেয়াও অন্তৰ্ভুক্ত আছে। গান্ধীবাদ ব্যক্তিৰ ব্যক্তিগত অৰাজনৈতিক আৰু অসামাজিক ক্ষেত্ৰলৈও বিয়পি পৰে। এই গান্ধীবাদক অনুসৰণ কৰা ব্যক্তি বা গান্ধীবাদৰ এক নিৰ্দিষ্ট দৰ্শনক মানি চলা এজন ব্যক্তিক গান্ধীবাদী বুলি কোৱা হ'ব পাৰে। অৱশ্যে গান্ধীয়ে 'গান্ধীবাদ' শব্দটোৰ ক্ষেত্ৰত ব্যক্তিগত অনুমোদন জনোৱা নাছিল। তেওঁ বৰ্ণনা কৰাৰ দৰে: "গান্ধীবাদ" বুলি কোনো বস্তু নাই আৰু মই মোৰ পিছত তেনে কোনো এক সম্প্ৰদায় এৰিব নিবিচাৰোঁ। মই কোনো নতুন নীতি বা মতবাদৰ উদ্ভৱ হোৱা বুলি দাবী নকৰোঁ। মই আমাৰ দৈনন্দিন জীৱন আৰু সমস্যাবোৰত চিৰন্তন সত্যবোৰ প্ৰয়োগ কৰিবলৈ কেৱল মোৰ নিজৰ ধৰণে চেষ্টা কৰিছোঁ... মই গঠন কৰা মতামত আৰু মই উপনীত হোৱা সিদ্ধান্তবোৰ চূড়ান্ত নহয়। মই সেইবোৰ কাইলৈ সলনিও কৰিব পাৰোঁ। পৃথিৱীখনক শিকোৱাৰ বাবে মোৰ ওচৰত নতুন একো নাই। সত্য আৰু অহিংসা পাহাৰৰ দৰে পুৰণি।"

সত্যাগ্ৰহ মহাত্মা গান্ধীয়ে প্ৰতিষ্ঠা কৰা দৰ্শন আৰু অহিংস প্ৰতিৰোধৰ অনুশীলন। মহাত্মা গান্ধীয়ে ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলন আৰু দক্ষিণ আফ্ৰিকাৰ ভাৰতীয়সকলৰ অধিকাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ উদ্দেশ্যে সত্যাগ্ৰহৰ চৰ্চা কৰিছিল। সত্যাগ্ৰহৰ তত্ত্ব পিছলৈ দক্ষিণ আফ্ৰিকাৰ বিখ্যাত কৃষ্ণাংগ নেতা নেলছন মেণ্ডেলাৰ বৰ্ণ বৈষম্য নীতিৰ বিৰুদ্ধে আৰু গণঅধিকাৰ আন্দোলনৰ সময়ত আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰত মাৰ্টিন লুথাৰ কিং আৰু জেমছ বেভেলেৰ কৰ্মসূচীসহ সামাজিক ন্যায় প্ৰতিষ্ঠা আৰু অন্যান্য আন্দোলনত প্ৰভাৱ পেলায়। আক্ষৰিকভাৱে সত্যাগ্ৰহ মানে সত্যৰ সন্ধান বা সত্যক ধৰি ৰখা বুজায়। সত্যাগ্ৰহ মানি চলাসকলক সত্যাগ্ৰহী বোলা হয়।

অহিংসা হৈছে এক মুখ্য গুণ। জৈন ধৰ্ম, হিন্দু আৰু বৌদ্ধ ধৰ্মৰ ই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বহুমাত্ৰিক ধাৰণা। এই ধাৰণাত সকলো জীৱৰ গাত ঐশ্বৰিক আধ্যাত্মিক শক্তিৰ স্ফুলিংগ আছে বুলি বিশ্বাস কৰা হয়; সেয়েহে আন এটা সত্তাক আঘাত কৰা মানে নিজকে আঘাত কৰা, লগতে যিকোনো হিংসাৰ কৰ্মপৰিণাম আছে বুলিও এই ধাৰণাই বিশ্বাস ৰাখে। যদিও হিন্দু ধৰ্মৰ প্ৰাচীন পণ্ডিতসকলে সময়ৰ লগে-লগে আগুৱাই গৈ অহিংসাৰ নীতিবোৰক নিখুঁত কৰাৰ যত্ন কৰিছিল। এই ধাৰণাটো জৈন ধৰ্মৰ নৈতিক দৰ্শনত এক অসাধাৰণ স্থিতিত উপনীত হৈছিল।

অহিংসাৰ দুই উপাদান হৈছে "সক্ৰিয়" বা "সক্ৰিয় কৰ্মী", য'ত বিশ্বাসীসকলে সাধাৰণতে ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিৱৰ্তনৰ উপায় হিচাপে অহিংসাৰ প্ৰয়োজনীয়তাক স্বীকাৰ কৰে। টলষ্টয়ন আৰু গান্ধীবাদ অহিংসা হৈছে সামাজিক পৰিৱৰ্তনৰ বাবে এক দৰ্শন আৰু ৰণনীতি যি হিংসাৰ ব্যৱহাৰক অস্বীকাৰ কৰে, কিন্তু একে সময়তে ই অহিংস কাৰ্যক ইয়াৰ বিৰুদ্ধে উৎপীড়ন বা সশস্ত্ৰ সংগ্ৰামৰ নিষ্ক্ৰিয় স্বীকৃতিৰ বিকল্প হিচাপেও চায়। সাধাৰণতে, অহিংসা দৰ্শনৰ অধিবক্তাসকলে সামাজিক পৰিৱৰ্তনৰ বাবে তেওঁলোকৰ অভিযানত বিভিন্ন পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰে, যাৰ ভিতৰত আছে বিশেষ গুৰুত্বৰ শিক্ষা আৰু প্ৰৰোচনা, গণ সহযোগিতা, আইন অমান্যতা, অহিংস প্ৰত্যক্ষ পদক্ষেপ, আৰু সামাজিক, ৰাজনৈতিক, সাংস্কৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক প্ৰকাৰৰ হস্তক্ষেপ।

মাৰ্টিন লুথাৰ কিং জুনিয়ৰে কৈছে: "অহিংসা হৈছে এক শক্তিশালী আৰু সাধাৰণ অস্ত্ৰ। দৰাচলতে, ই এক অতুলনীয় ঐতিহাসিক অস্ত্ৰ, যিয়ে আঘাত নকৰাকৈয়ে কাটিব পাৰে আৰু ইয়াক চালনা কৰা ব্যক্তিজনক সন্মানিত কৰে। অহিংসা সম্পৰ্কে মহাত্মা গান্ধীৰ দৃষ্টিভঙ্গী আছিল: "জৈন ধৰ্মৰ প্ৰতিটো মানৱ জীৱনত ইয়াৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ সৈতে আলোচনা কৰাৰ দৰে বিশ্বৰ কোনো ধৰ্মই অহিংসাৰ নীতি ইমান গভীৰ আৰু প্ৰণালীবদ্ধভাৱে ব্যাখ্যা কৰা নাই। যেতিয়াই অহিংসা বা অহিংসাৰ পৰোপকাৰী নীতিক বিশ্বৰ মানুহে এই পৃথিৱী আৰু তাৰ বাহিৰত তেওঁলোকৰ জীৱনৰ সমাপ্তি প্ৰাপ্ত কৰাৰ উদ্দেশ্যে অনুশীলনৰ হেতু চৰ্চা কৰিব, তেতিয়াই জৈন ধৰ্মৰ সৰ্বোচ্চ মৰ্যাদা থকাটো নিশ্চিত আৰু ভগৱান মহাবীৰক অহিংসাৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ কৰ্তৃপক্ষ হিচাপে সন্মান কৰাটো নিশ্চিত।"

গান্ধীয়ে জাপান আৰু দক্ষিণ কোৰিয়াৰ দৰে ৰপ্তানি সৃষ্টি কৰাৰ সলনি সৰল জীৱন-ধাৰণ আৰু আত্মনিৰ্ভৰশীলতা/আমদানি প্ৰতিষ্ঠাপনৰ এক অৰ্থনৈতিক তত্ত্বৰ সমৰ্থন কৰিছিল। তেওঁ স্বাধীনতাৰ ক্ষেত্ৰত অধিক কৃষিভিত্তিক ভাৰতৰ কল্পনা কৰিছিল যিয়ে সম্পদ সৃষ্টি আৰু ঔদ্যোগিকৰণৰ আগতে ইয়াৰ নাগৰিকৰ ভৌতিক প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব। খাদী বা খদ্দৰ হৈছে ভাৰতীয় উপমহাদেশৰ পূব অঞ্চলৰ পৰা আৰম্ভ হোৱা হাতেৰে বোৱা প্ৰাকৃতিক আঁহৰ কাপোৰ। খাদী মুখ্যতঃ পূব ভাৰত, উত্তৰ-পূব ভাৰত আৰু বাংলাদেশত উৎপাদিত হৈছিল যদিও বৰ্তমান বিস্তৃতভাৱে ভাৰত আৰু পাকিস্তানত ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

বিংশ শতিকাৰ প্ৰথম দুই দশকত মহাত্মা গান্ধী আৰু ভাৰতীয় মিল-মালিকসকলে জনপ্ৰিয় কৰা বিদেশী সামগ্ৰী বৰ্জন আৰু স্বদেশী আন্দোলনৰ সমৰ্থনকাৰীসকলে বিদেশী কাপোৰ বৰ্জনৰ বাবে আহ্বান জনাইছিল। গান্ধীয়ে যুক্তি দিছিল যে মিলৰ মালিকসকলে হস্ততাঁত তাঁতীসকলক সূতা ক্ৰয় কৰাৰ সুযোগ অস্বীকাৰ কৰিব কিয়নো তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ নিজৰ কাপোৰৰ বাবে একচেটিয়া বজাৰৰ সৃষ্টি কৰিব বিচাৰে। অৱশ্যে, হাতেৰে কটা সূতা ব্যয়বহুল আৰু দুৰ্বল মানদণ্ডৰ আছিল। এনেদৰে মহাত্মা গান্ধীয়ে নিজে যঁতৰ ঘূৰাবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল আৰু আনক এনে কৰিবলৈ উৎসাহিত কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। তেওঁ ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছৰ সকলো সদস্যৰ বাবে নিজে কাপোৰ ঘূৰাবলৈ আৰু সূতাৰে তেওঁলোকৰ দেয় পৰিশোধ কৰাটো বাধ্যতামূলক কৰিছিল। তেওঁ যঁতৰক ৰাষ্ট্ৰবাদী আন্দোলনৰ প্ৰতীক হিচাপে গঢ়ি তুলিছিল। আৰম্ভণিতে ভাৰতৰ ৰাষ্ট্ৰীয় পতাকাৰ সোঁমাজত অশোক চক্ৰৰ ঠাইত যঁতৰ আছিল। মহাত্মা গান্ধীয়ে হস্ততাঁত আৰু কটা-বোৱাত উদগনি দিবলৈ তৃণমূল পৰ্যায়ৰ সংগঠন সৃষ্টি কৰিবলৈ বৃহৎ পৰিমাণৰ ধন সংগ্ৰহ কৰিছিল। ইয়াক 'খদ্দৰ' বা 'খাদী' আন্দোলন বুলি কোৱা হৈছিল। গান্ধীৰ বাবে, উপবাস হৈছে আধাৰিত আকাংক্ষাৰ ওপৰত মানসিক নিয়ন্ত্ৰণ প্ৰয়োগ কৰাৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ পদ্ধতি। তেওঁৰ আত্মজীৱনীত গান্ধীয়ে সুস্বাদু, মচলাযুক্ত খাদ্যৰ প্ৰতি তেওঁৰ আকাংক্ষা নিৰ্মূল কৰিবলৈ উপবাসৰ প্ৰয়োজনীয়তা বিশ্লেষণ কৰিছে। তেওঁ বিশ্বাস কৰিছিল যে উপবাসে তেওঁৰ কামুক অনুৰূপবোৰ হ্ৰাস কৰিব, যাৰ ফলত শৰীৰটো ক্ৰমান্বয়ে মনৰ নিয়ন্ত্ৰণৰ অধীনলৈ আহিব। গান্ধীয়ে মাংস, সুৰা, যিকোনো উদ্দীপক খাদ্য, নিমখ আৰু বেছিভাগ মচলাযুক্ত খাদ্য গ্ৰহণ কৰাৰ বিৰোধিতা কৰিছিল, লগতে তেওঁ গ্ৰহণ কৰা খাদ্যৰ তালিকাৰ পৰা বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ ৰন্ধন-প্ৰণালী আঁতৰ কৰিছিল। গান্ধীয়ে বিশ্বাস কৰিছিল যে উপবাসে শৰীৰটোক অস্বাভাৱিক কষ্টৰ মাজেৰে আগবাঢ়ি যোৱাটো সহায় কৰিব, আৰু ইয়েই মানুহৰ সকলো আবেগ আৰু বেদনা সহ্য কৰাৰ সাহস কঢ়িয়াই আনি আত্মাক পৰিষ্কাৰ কৰিব। গান্ধীয়ে তিনিটা উল্লেখযোগ্য অনুষ্ঠানত অমৰণ অনশন হাতত লৈছিল:

(ক) ১৯২২ চনৰ চৌৰী চৌৰা ঘটনাৰ পিছত যেতিয়া তেওঁ সকলো বৈপ্লৱিক কাৰ্যকলাপ বন্ধ কৰিব বিচাৰিছিল;

(খ) যেতিয়া তেওঁ আশংকা কৰিছিল যে ব্ৰিটিছ চৰকাৰৰ ১৯৩২ চনৰ সাম্প্ৰদায়িক অধিনিৰ্ণয়ে অস্পৃশ্য হিন্দুসকলক পৃথক ভোটাৰ প্ৰদান কৰিলে হিন্দু লোকসকল ৰাজনৈতিকভাৱে বিভক্ত হৈ পৰিব;

(গ) আৰু ১৯৪৭ চনত, যেতিয়া তেওঁ বংগ আৰু দিল্লীত হিন্দু আৰু মুছলমানসকলৰ মাজত হোৱা হিংসাত্মক ৰক্তপাত বন্ধ কৰিব বিচাৰিছিল।

এই তিনিওটা ক্ষেত্ৰতে গান্ধীয়ে গ্ৰহণ কৰা আমৰণ অনশন কাৰ্যসূচীত তেওঁ সফল হৈছিল। ১৯৩২ চনত গ্ৰহণ কৰা এই উপবাস কাৰ্যক লৈ কিছু বিতৰ্কৰ সৃষ্টি হৈছিল, যাৰ ফলত তেওঁ আৰু বি আৰ আশ্বেদকাৰৰ মাজত মতবিৰোধ ঘটে। অৱশেষত, গান্ধী আৰু আশ্বেদকাৰ দুয়োৱে পুনৰ চুক্তিৰ আলোচনাৰ বাবে নিজৰ সিদ্ধান্তক কিছু শিথিল কৰে, আৰু স্বেচ্ছামূলক প্ৰতিনিধিত্ব আৰু অস্পৃশ্যতা বিলুপ্ত কৰাৰ প্ৰতিশ্ৰুতিৰ বাবে পৃথক ভোটাৰৰ আহ্বানৰ সিদ্ধান্তৰ বিলুপ্তি ঘটে। গান্ধীয়ে উপবাসক তপস্যা হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছিল। চৌৰী চৌৰা তথা ১৯৩২ আৰু ১৯৪৭ চনৰ দুয়োটা বিভাজনমূলক সাম্প্ৰদায়িক ৰাজনীতি, বিশেষকৈ ভাৰত বিভাজনৰ বাবে নিজকে দোষাৰোপ কৰিছিল। গান্ধীয়ে তেওঁৰ আত্মক শুদ্ধ কৰিব বিচাৰিছিল আৰু তেওঁ কৰা পাপবোৰ ত্যাগ কৰিব বিচাৰিছিল।

অহিংস আইন অমান্যৰ প্ৰতি গান্ধীৰ গভীৰ প্ৰতিশ্ৰুতি আৰু শৃংখলাবদ্ধ বিশ্বাসে আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ মাৰ্টিন লুথাৰ কিং জুনিয়ৰ, তাঞ্জানিয়াৰ জুলিয়াছ নাইৰে, নেলছন মেণ্ডেলা আৰু দক্ষিণ আফ্ৰিকাৰ ষ্টিভ বিকো, পোলেণ্ডৰ লেক ৱালেছা আৰু ম্যানমাৰৰ আং চান চ্যু কিকে ধৰি পৰৱৰ্তী বহুতো ৰাজনৈতিক ব্যক্তিক অনুপ্ৰাণিত কৰিছে। ১৯১০ চনৰ পৰা ১৯১৫ চনৰ ভিতৰত দক্ষিণ আফ্ৰিকাত গান্ধীৰ প্ৰাৰম্ভিক জীৱনৰ কাম, শ্বেতাংগ সংখ্যালঘু দক্ষিণ আফ্ৰিকা চৰকাৰৰ অধীনত বাস কৰা ভাৰতীয় বাসিন্দাসকলৰ উন্নত অধিকাৰৰ বাবে আফ্ৰিকান নেশ্যনেল কংগ্ৰেছৰ (এএনচি) পিছৰ পৰ্যায়ৰ কামক অনুপ্ৰাণিত কৰিছিল। ১৯৫০-ৰ দশকৰ পৰা এএনচিয়ে ১৯২০ আৰু ১৯৪০-ৰ দশকৰ ভিতৰত গান্ধীৰ অনুপ্ৰেৰণাত ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছে আগবঢ়োৱা প্ৰচাৰৰ দৰে অহিংস আইন অমান্যৰ আয়োজন কৰিছিল। এএনচি-কৰ্মীসকলে দক্ষিণ আফ্ৰিকাৰ স্বেচ্ছাচাৰি চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ আৰক্ষীৰ কঠোৰ কৌশলৰ বিপৰীতে সাহস কৰিছিল। বহুতে বিশেষকৈ মেণ্ডেলা আদি নেতা কেইবাদশক ধৰি কাৰাগাৰত বন্দী হৈ আছিল, আনহাতে বাহিৰৰ পৃথিৱীখন বৰ্ণবৈষম্য দূৰ কৰাৰ প্ৰচেষ্টাত বিভক্ত হৈ পৰিছিল। অহিংস নাগৰিক প্ৰতিৰোধৰ আটাইতকৈ সোচ্চাৰ অনুসৰণকাৰী ষ্টিভ বিকোক ১৯৭৭ চনত চৰকাৰৰ এজেণ্টসকলে হত্যা কৰিছিল বুলি ধাৰণা কৰা হয়। ১৯৯৪ চনত দক্ষিণ আফ্ৰিকাত অনুষ্ঠিত প্ৰথম সৰ্বজনীন, মুক্ত নিৰ্বাচনত এএনচি জয়ী হৈছিল আৰু মেণ্ডেলা ৰাষ্ট্ৰপতি হৈছিল। মেণ্ডেলাই ভাৰতলৈ কৰা এক বিশেষ ভ্ৰমণত গান্ধীক সাক্ষাৎ কৰি শ্বেতাংগ দক্ষিণ আফ্ৰিকাৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰামক অনুপ্ৰাণিত কৰা ব্যক্তি হিচাপে ৰাজহুৱাভাৱে সন্মানিত কৰিছিল। নাটাল, প্ৰিট'ৰিয়া আৰু জোহাঞ্চবাৰ্গত গান্ধীৰ প্ৰতিমূৰ্তি স্থাপন কৰা হৈছে। মাৰ্টিন লুথাৰ কিং জুনিয়ৰ এজন যুৱ খ্ৰীষ্টান মন্ত্ৰী আৰু দক্ষিণ আমেৰিকান জাতিগত পৃথকীকণৰ পৰা আফ্ৰিকান আমেৰিকানসকলৰ মুক্তি বিচাৰি নাগৰিক অধিকাৰ আন্দোলনৰ নেতা আৰু লগতে অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক অন্যায আৰু ৰাজনৈতিক বঞ্চিততাৰ পৰা মুক্তিৰ উপায় বিচাৰি জৱাহৰলাল নেহৰুক লগ কৰিবলৈ ১৯৬২ চনত ভাৰত ভ্ৰমণ কৰিছিল। দুয়োজনে গান্ধীৰ শিক্ষা আৰু শান্তিপূৰ্ণ প্ৰতিৰোধ সংগঠিত কৰাৰ পদ্ধতিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰে। পোলেণ্ডৰ লেক ৱাটেছাৰ অহিংস সংহতি আন্দোলনে ১৯৮৯ চনত দুটা দশকৰ শান্তিপূৰ্ণ প্ৰতিৰোধ আৰু আক্ৰমণৰ পিছত ছ'ভিয়েট-সমৰ্থিত কমিউনিষ্ট চৰকাৰক উৎখাত কৰে, যাৰ ফলত ছ'ভিয়েট ইউনিয়নৰ পতন ঘটে। ম্যানমাৰৰ আং চান চ্যু কিক গৃহবন্দী কৰি ৰখা হৈছিল আৰু তেওঁৰ নেশ্যনেল লীগ ফৰ ডেমক্ৰেটিক সামৰিক-নিয়ন্ত্ৰিত ম্যানমাৰত গণতন্ত্ৰ আৰু স্বাধীনতাৰ বাবে তেওঁলোকৰ অহিংস অন্বেষণক দমন কৰা হৈছিল। ১৯৯১ চনৰ গণতান্ত্ৰিক নিৰ্বাচনৰ ফলাফল সামৰিক বাহিনীয়ে খাৰিজ কৰি সামৰিক শাসন জাপি দিয়াৰ সময়ত এই সংগ্ৰামৰ আৰম্ভ হয়। ২০১০ চনৰ নৱেম্বৰত তেওঁক মুক্তি দিয়া হৈছিল।

গান্ধীয়ে তেওঁৰ ধৰ্মীয় বিশ্বাসক হিন্দু ধৰ্ম আৰু শ্ৰীমদ্ভাগৱৎ গীতাত নিহিত বুলি উল্লেখ কৰিছিল: "মই বিশ্বাস কৰা অনুসৰি হিন্দু ধৰ্মই মোৰ আত্মক সন্তুষ্ট কৰে, মোৰ সম্পূৰ্ণ সত্তাভ্যাস পূৰ্ণ কৰে। যেতিয়া সন্দেহে মোক আতংকিত কৰে, যেতিয়া হতাশাই মোৰ মুখলৈ চাই থাকে আৰু যেতিয়া মই দিগন্তত পোহৰৰ ৰশ্মি দেখা নাপাওঁ, তেতিয়াই মই মদ্ভগৱতগীতাৰ ফালে ঘূৰি যাওঁ আৰু মোক সান্ত্বনা দিবলৈ এটা শ্লোক বিচাৰি পঢ়োঁ; ইয়াৰ লগে-লগে মই অত্যধিক দুখৰ মাজতো হাঁহিবলৈ আৰম্ভ কৰোঁ। মোৰ জীৱন দুখজনক ঘটনাৰে ভৰি আছে আৰু যদিহে এইবোৰে মোৰ ওপৰত কোনো দৃশ্যমান আৰু অমোচনীয় প্ৰভাৱ পেলাৱা নাই তেন্তে ইয়াৰ বাবে মই ভগৱৎ গীতাৰ শিক্ষাৰ ওচৰত খণী। "তেওঁ হিন্দু সৰ্বজনীনতাবাদৰ দৰ্শনৰ কথা স্বীকাৰ কৰিছিল। এই দৰ্শনে কয় যে— সকলো ধৰ্মতে সত্য আছে আৰু সেয়েহে সকলো ধৰ্মই সহনশীলতা আৰু সন্মানৰ যোগ্য। গান্ধীয়ে স্পষ্টকৈ কৈছিল: "দীঘলীয়া অধ্যয়ন আৰু অভিজ্ঞতাৰ পিছত, মই এই সিদ্ধান্তত উপনীত হৈছোঁ যে সকলো ধৰ্ম সঁচা, সকলো ধৰ্মৰ মাজত কিছু ত্ৰুটি আছে; সকলো ধৰ্ম মোৰ নিজৰ হিন্দু ধৰ্মৰ দৰেই মোৰ প্ৰিয়, সকলো মানুহেই

নিজৰ নিকট আত্মীয়ৰ দৰে প্ৰিয় হ'ব লাগে। আন ধৰ্মৰ প্ৰতি মোৰ শ্ৰদ্ধা মোৰ নিজৰ ধৰ্মৰ প্ৰতি থকা বিশ্বাসৰ দৰে একে; সেয়েহে ৰূপান্তৰৰ বিষয়ে কোনো চিন্তা সম্ভৱ নহয়।" ইয়াৰোপৰি, গান্ধীয়ে কৈছিল: "আমি নৈতিক ভিত্তি হেৰুৱাই পেলোৱাৰ লগে-লগে আমি ধৰ্মীয় ব্যক্তি হোৱাৰ পৰা আঁতৰি আহোঁ। ধৰ্মৰ অত্যধিক নৈতিকতা বুলি কোনো বস্তু নাই। উদাহৰণস্বৰূপে— মানুহ অসত্য, নিষ্ঠুৰ বা অসংযমী হ'ব নোৱাৰে আৰু ঈশ্বৰক তেওঁৰ পক্ষত ৰাখিব বুলি দাবী কৰিব নোৱাৰে।" গান্ধীয়ে সংগঠিত ধৰ্মৰ আধাৰ নীতি সমূহৰ ভণ্ডামিৰ সমালোচনা কৰিছিল। পিছৰ জীৱনত যেতিয়া তেওঁক সোধা হৈছিল যে তেওঁ হিন্দু নেকি, তেওঁ উত্তৰ দিছিল: "হয়, লগতে মই এজন খ্ৰীষ্টান, এজন মুছলমান, বৌদ্ধ আৰু ইহুদী"। মোহনদাস গান্ধীৰ প্ৰাৰম্ভিক জীৱন আছিল জীৱনৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়বোৰৰ সত্যতা বুজাবলৈ আৰু জীৱনৰ প্ৰকৃত পদ্ধতি আৱিষ্কাৰ কৰিবলৈ ব্যক্তিগত সংগ্ৰামৰ এটা শৃংখলা। তেওঁ তেওঁৰ আত্মজীৱনীত এইকথা স্বীকাৰ কৰিছিল যে তেওঁ সৰু অৱস্থাত তেওঁৰ পত্নীক আঘাত কৰিছিল আৰু কামনা, ঈৰ্ষা আৰু অধিকাৰৰ বাবে শাৰীৰিক আনন্দত লিপ্ত হৈছিল, সেয়া প্ৰকৃত প্ৰেমৰ বাবে নাছিল। তেওঁ মাংস খাইছিল, চিগাৰেট খাইছিল আৰু প্ৰায় এগৰাকী বাৰবনিতাৰ ওচৰলৈ গৈছিল। বহুতো ব্যক্তিগত অস্থিৰতা আৰু বাৰে-বাৰে সন্মুখীন হোৱা বিফলতাৰ পিছতহে গান্ধীয়ে তেওঁৰ দৰ্শন বিকশিত কৰিছিল। গান্ধীয়ে কেৱল এটাই ধৰ্ম অনুসৰণ কৰাটো পছন্দ কৰা নাছিল আৰু তেওঁক মহাত্মা বুলি সম্বোধন কৰা বিষয়টোত তীব্ৰ আপত্তি প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। তেওঁ দাবী কৰিছিল যে তেওঁ এজন নিখুঁত ব্যক্তি নহয়। ১৯৪২ চনত যেতিয়া গান্ধীজীয়ে ইতিমধ্যে এডল্ফ হিটলাৰ, মুছলিনী আৰু জাপানী সামৰিকবাদীসকলৰ বিৰোধ কৰে, তেতিয়া তেওঁ ভাৰত ত্যাগ আন্দোলন নামৰ এক অসামৰিক বিৰোধিতা আৰম্ভ কৰে।

মুছলমান গান্ধীবাদী আব্দুল গফ্ফৰ খানক "ফ্ৰণ্টিয়াৰ গান্ধী" বুলিও জনা যায়; গান্ধীৰ প্ৰভাৱত তেওঁ স্বাধীনতা আন্দোলনক সমৰ্থন কৰিবলৈ ১৯১৯ চনৰ আৰম্ভণিতে উত্তৰ-পশ্চিম সীমান্তত পাঠানৰ আয়োজন কৰিছিল। খ্ৰীষ্টান গান্ধীবাদীসকলৰ ভিতৰত আছে ব্ৰিটেইন হ'ৰে'চ আলেকজেণ্ডাৰ আৰু নাগৰিক-অধিকাৰৰ নেতা মাৰ্টিন লুথাৰ কিং জুনিয়ৰ। ইহুদী গান্ধীবাদীসকলৰ ভিতৰত আছে গান্ধীৰ ঘনিষ্ঠ সহযোগী হাৰমান কেলেনবাথ। নাস্তিক গান্ধীবাদীসকলৰ ভিতৰত আছে জৱাহৰলাল নেহৰু। বাংলাদেশী স্তম্ভলেখক চৈয়দ আবুল মকচুদ বাংলাদেশৰ এজন উল্লেখযোগ্য গান্ধীবাদী।

B. Read the following quotes and extend the quoted thoughts without altering the meaning ---

তলত দিয়া উদ্ধৃতি সমূহৰ প্ৰকৃত অৰ্থৰ পৰিবৰ্তন নকৰাকৈ অলপ বহলাই আলোচনা কৰা --- 20

"জৈন ধৰ্মৰ প্ৰতিটো মানৱ জীৱনত ইয়াৰ প্ৰযোজ্যতাৰ সৈতে আলোচনা কৰাৰ দৰে বিশ্বৰ কোনো ধৰ্মই অহিংসাৰ নীতি ইমান গভীৰ আৰু প্ৰণালীবদ্ধভাৱে ব্যাখ্যা কৰা নাই। যেতিয়াই অহিংসা বা অহিংসাৰ পৰোপকাৰী নীতিক বিশ্বৰ মানুহে এই পৃথিৱী আৰু তাৰ বাহিৰত তেওঁলোকৰ জীৱনৰ সমাপ্তি প্ৰাপ্ত কৰাৰ উদ্দেশ্যে অনুশীলনৰ হেতু চৰ্চা কৰিব, তেতিয়াই জৈন ধৰ্মৰ সৰ্বোচ্চ মৰ্যাদা থকাটো নিশ্চিত আৰু ভগৱান মহাবীৰক অহিংসাৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ কৰ্তৃপক্ষ হিচাপে সন্মান কৰাটো নিশ্চিত।"

"অহিংসা হৈছে এক শক্তিশালী আৰু সাধাৰণ অস্ত্ৰ। দৰাচলতে, ই এক অতুলনীয় ঐতিহাসিক অস্ত্ৰ, যিয়ে আঘাত নকৰাকৈয়ে কাটিব পাৰে আৰু ইয়াক চালনা কৰা ব্যক্তিজনক সন্মানিত কৰে।"

"আমি নৈতিক ভিত্তি হেৰুৱাই পেলোৱাৰ লগে-লগে আমি ধৰ্মীয় ব্যক্তি হোৱাৰ পৰা আঁতৰি আহোঁ। ধৰ্মৰ অত্যধিক নৈতিকতা বুলি কোনো বস্তু নাই। উদাহৰণস্বৰূপে— মানুহ অসত্য, নিষ্ঠুৰ বা অসংযমী হ'ব নোৱাৰে আৰু ঈশ্বৰক তেওঁৰ পক্ষত ৰাখিব বুলি দাবী কৰিব নোৱাৰে।"

"মই বিশ্বাস কৰা অনুসৰি হিন্দু ধৰ্মই মোৰ আত্মক সন্তুষ্ট কৰে, মোৰ সম্পূৰ্ণ সন্তোষ্যাস পূৰ্ণ কৰে। যেতিয়া সন্দেহে মোক আতংকিত কৰে, যেতিয়া হতাশাই মোৰ মুখলৈ চাই থাকে আৰু যেতিয়া মই দিগন্তত পোহৰৰ ৰশ্মি দেখা নাপাওঁ, তেতিয়াই মই মন্ত্ৰগৰতগীতাৰ ফালে ঘূৰি যাওঁ আৰু মোক সান্ত্বনা দিবলৈ এটা শ্লোক বিচাৰি পঢ়োঁ; ইয়াৰ লগে-লগে মই অত্যধিক দুখৰ মাজতো হাঁহিবলৈ আৰম্ভ কৰোঁ। মোৰ জীৱন দুখজনক ঘটনাৰে ভৰি

আছে আৰু যদিহে এইবোৰে মোৰ ওপৰত কোনো দৃশ্যমান আৰু অমোচনীয় প্ৰভাৱ পেলাৱা নাই তেন্তে ইয়াৰ বাবে মই ভগৱৎ গীতাৰ শিক্ষাৰ ওচৰত খণী।"

B. Go through following passages and frame three right questions.

তলৰ অংশবোৰ পঢ়া আৰু তাৰ পৰা তিনিটা সঠিক প্ৰশ্ন গঠন কৰা) --- 10

সত্যাগ্ৰহ মহাত্মা গান্ধীয়ে প্ৰতিষ্ঠা কৰা দৰ্শন আৰু অহিংস প্ৰতিৰোধৰ অনুশীলন। মহাত্মা গান্ধীয়ে ভাৰতৰ স্বাধীনতা আন্দোলন আৰু দক্ষিণ আফ্ৰিকাৰ ভাৰতীয়সকলৰ অধিকাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ উদ্দেশ্যে সত্যাগ্ৰহৰ চৰ্চা কৰিছিল। সত্যাগ্ৰহৰ তত্ত্ব পিছলৈ দক্ষিণ আফ্ৰিকাৰ বিখ্যাত কৃষ্ণাংগ নেতা নেলছন মেণ্ডেলাৰ বৰ্ণ বৈষম্য নীতিৰ বিৰুদ্ধে আৰু গণঅধিকাৰ আন্দোলনৰ সময়ত আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰত মাৰ্টিন লুথাৰ কিং আৰু জেমছ বেভেলেৰ কৰ্মসূচীসহ সামাজিক ন্যায় প্ৰতিষ্ঠা আৰু অন্যান্য আন্দোলনত প্ৰভাৱ পেলায়। আক্ষৰিকভাৱে সত্যাগ্ৰহ মানে সত্যৰ সন্ধান বা সত্যক ধৰি ৰখা বুজায়। সত্যাগ্ৰহ মানি চলাসকলক সত্যাগ্ৰহী বোলা হয়। অহিংসা হৈছে এক মুখ্য গুণ। জৈন ধৰ্ম, হিন্দু আৰু বৌদ্ধ ধৰ্মৰ ই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বহুমাত্ৰিক ধাৰণা। এই ধাৰণাত সকলো জীৱৰ গাত ঐশ্বৰিক আধ্যাত্মিক শক্তিৰ স্ফুলিঙ্গ আছে বুলি বিশ্বাস কৰা হয়; সেয়েহে আন এটা সন্তোক আঘাত কৰা মানে নিজকে আঘাত কৰা, লগতে যিকোনো হিংসাৰ কৰ্মপৰিণাম আছে বুলিও এই ধাৰণাই বিশ্বাস ৰাখে। যদিও হিন্দু ধৰ্মৰ প্ৰাচীন পণ্ডিতসকলে সময়ৰ লগে-লগে আগুৱাই গৈ অহিংসাৰ নীতিবোৰক নিখুঁত কৰাৰ যত্ন কৰিছিল। এই ধাৰণাটো জৈন ধৰ্মৰ নৈতিক দৰ্শনত এক অসাধাৰণ স্থিতিত উপনীত হৈছিল।

অহিংসাৰ দুই উপাদান হৈছে "সক্ৰিয়" বা "সক্ৰিয় কৰ্মী", য'ত বিশ্বাসীসকলে সাধাৰণতে ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক পৰিৱৰ্তনৰ উপায় হিচাপে অহিংসাৰ প্ৰয়োজনীয়তাক স্বীকাৰ কৰে। টলষ্টয়ন আৰু গান্ধীবাদ অহিংসা হৈছে সামাজিক পৰিৱৰ্তনৰ বাবে এক দৰ্শন আৰু ৰণনীতি যি হিংসাৰ ব্যৱহাৰক অস্বীকাৰ কৰে, কিন্তু একে সময়তে ই অহিংস কাৰ্যক ইয়াৰ বিৰুদ্ধে উৎপীড়ন বা সশস্ত্ৰ সংগ্ৰামৰ নিষ্ক্ৰিয় স্বীকৃতিৰ বিকল্প হিচাপেও চায়। সাধাৰণতে, অহিংসা দৰ্শনৰ অধিবক্তাসকলে সামাজিক পৰিৱৰ্তনৰ বাবে তেওঁলোকৰ অভিযানত বিভিন্ন পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰে, যাৰ ভিতৰত আছে বিশেষ গুৰুত্বৰ শিক্ষা আৰু প্ৰবোচনা, গণ সহযোগিতা, আইন অমান্যতা, অহিংস প্ৰত্যক্ষ পদক্ষেপ, আৰু সামাজিক, ৰাজনৈতিক, সাংস্কৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক প্ৰকাৰৰ হস্তক্ষেপ।

মাৰ্টিন লুথাৰ কিং জুনিয়ৰে কৈছে: "অহিংসা হৈছে এক শক্তিশালী আৰু সাধাৰণ অস্ত্ৰ। দৰাচলতে, ই এক অতুলনীয় ঐতিহাসিক অস্ত্ৰ, যিয়ে আঘাত নকৰাকৈয়ে কাটিব পাৰে আৰু ইয়াক চালনা কৰা ব্যক্তিজনক সন্মানিত কৰে।" অহিংসা সম্পৰ্কে মহাত্মা গান্ধীৰ দৃষ্টিভংগী আছিল: "জৈন ধৰ্মৰ প্ৰতিটো মানৱ জীৱনত ইয়াৰ প্ৰয়োজ্যতাৰ সৈতে আলোচনা কৰাৰ দৰে বিশ্বৰ কোনো ধৰ্মই অহিংসাৰ নীতি ইমান গভীৰ আৰু প্ৰণালীবদ্ধভাৱে ব্যাখ্যা কৰা নাই। যেতিয়াই অহিংসা বা অহিংসাৰ পৰোপকাৰী নীতিক বিশ্বৰ মানুহে এই পৃথিৱী আৰু তাৰ বাহিৰত তেওঁলোকৰ জীৱনৰ সমাপ্তি প্ৰাপ্ত কৰাৰ উদ্দেশ্যে অনুশীলনৰ হেতু চৰ্চা কৰিব, তেতিয়াই জৈন ধৰ্মৰ সৰ্বোচ্চ মৰ্যাদা থকাটো নিশ্চিত আৰু ভগৱান মহাবীৰক অহিংসাৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ কৰ্তৃপক্ষ হিচাপে সন্মান কৰাটো নিশ্চিত।"
